

Mobilność spółek w świetle
orzecznictwa Trybunału
Sprawiedliwości

prof. UAM dr hab. Maciej
Mataczynski

Uniwersytet Adama Mickiewicza
Poznań

Sposób prezentacji

- Dwie zasadnicze kwestie dotyczące mobilności spółek
 - Transgraniczne przeniesienie siedziby
 - Otwarcie oddziału w innym państwie członkowskim (PC)
- Prezentacja zasadniczo chronologiczna, sprawa po sprawie, umożliwiającą przedstawienie ewolucji

Sprawa 79/85 Segers

- Stan faktyczny
- Pytanie prejudycjalne

Sprawa 79/85 Segers

Art. 43 i 48 WE zakazują wyłączenia dyrektora spółki z ubezpieczenia zdrowotnego jedynie na tej podstawie, że spółka została utworzona zgodnie z prawem innego PC, w którym posiada także swoją zarejestrowaną siedzibę, nawet jeżeli nie prowadzi ona tam działalności (pkt. 19).

Sprawa 81/87 Daily Mail

- Stan faktyczny
- Pytanie prejudycjalne

Sprawa 81/87 Daily Mail

Argumenty rządu brytyjskiego oraz Komisji

- Traktat WE nie może stanowić wyłącznej podstawy przeniesienia siedziby (pkt.13)
- Różnice pomiędzy systemami prawa spółek w poszczególnych państwach(pkt.14)
- Art. 293 WE przewiduje zwarcie konwencji między PC, jednak żadna taka konwencja nie weszła w życie (pkt. 21)

Art. 293 Traktatu WE

Państwa Członkowskie w miarę potrzeby podejmują między sobą rokowania w celu zapewnienia swoim obywatelom:

(...)

- wzajemnego uznania spółek w rozumieniu artykułu 48 akapit drugi, utrzymania osobowości prawnej w przypadku przeniesienia siedziby z kraju do kraju oraz możliwości łączenia spółek podlegających ustawodawstwu różnych krajów;

Sprawa 81/87 Daily Mail pkt. 19

(...) w odróżnieniu od osób fizycznych, spółki są podmiotami prawnymi i, w obecnym stanie prawa wspólnotowego, stanowią podmioty prawa krajowego. Istnieją jedynie na mocy różniącego się ustawodawstwa krajowego, które określa ich zakładanie i funkcjonowanie.

Sprawa 81/87 Daily Mail pkt. 23

Traktat uznaje różnice w ustawodawstwach krajowych PC, dotyczące wymaganego kryterium powiązania i uznaje pytanie, czy – a jeżeli tak, to w jaki sposób – można przenieść z jednego państwa członkowskiego do drugiego statutową lub rzeczywistą siedzibę spółki zarejestrowanej zgodnie z prawem krajowym, za problemy, które nie zostały rozwiązane przez swobodę przedsiębiorczości, ale którymi będzie się musiało zająć przyszłe ustawodawstwo lub konwencje.

Sprawa 81/87 Daily Mail pkt. 24

W tej sytuacji art. 52 i art. 58 Traktatu nie mogą być interpretowane jako przyznające spółkom zarejestrowanym zgodnie z prawem państwa członkowskiego prawo do przeniesienia ich zarządu i kontroli oraz administracji centralnej do innego państwa członkowskiego, przy jednoczesnym zachowaniu statusu spółek zarejestrowanych zgodnie z ustawodawstwem pierwszego państwa członkowskiego.

C-212/97 Centros

- Stan faktyczny
- Pytanie prejudycjalne

C-212/97 Centros

Argumentacja rządu duńskiego

- sprawa dotyczy jedynie Danii i ma charakter wewnętrzny, spółka nigdy nie prowadziła działalności w UK (pkt. 16)
- jedynym celem spółki jest obejście prawa duńskiego (pkt. 23)

C-212/97 Centros

Stanowisko TS

- Argumenty te są bez znaczenia (pkt. 17)
- Obywatele PC pragnący założyć spółkę mogą wybrać najmniej restrykcyjne prawo (pkt. 27)
- PC ma prawo zapobiegać oszustwom, ale jest zobowiązane do przestrzegania Traktatu WE (pkt. 24-26)

C-212/97 Centros

- występowanie ograniczenia (pkt. 30)
- możliwe usprawiedliwienie nadrzędnymi wymogami interesu społecznego
 - interes wierzycieli (pkt.32)
- usprawiedliwienie nie spełnia przesłanek proporcjonalności (pkt. 34-38)

C-212/97 Centros

- Centros a Daily Mail – istotna zmiana czy może kontynuacja?
- Centros jako zachęta dla PC do harmonizacji prawa spółek? (pkt. 28)
- Czy TS wątpi w minimalny udział kapitałowy jako sposób ochrony wierzycieli? (pkt. 36)

C-208/00 Überseering BV

- Stan faktyczny
- Pytanie prejudycjalne

C-208/00 Überseering BV

- stosunek pomiędzy swobodą przedsiębiorczości a swobodą przepływu kapitału (pkt. 77)
- omówienie roli Art. 293 WE (pkt. 54-60)
- różnice pomiędzy Überseering a Daily Mail (par. 61 i nast.)

C-208/00 Überseering BV

- występowanie ograniczenia (pkt. 82)
- możliwe usprawiedliwienie nadrzędnymi wymogami interesu społecznego
 - interes wierzycieli, akcjonariuszy mniejszościowych oraz pracowników
 - potrzeba zachowania skutecznego nadzoru fiskalnego

C-208/00 Überseering BV

TS: nadrzędne wymogi interesu społecznego mogą usprawiedliwiać ograniczenia, jednakże nie mogą prowadzić do zaprzeczenia istnienia samej swobody poprzez odmowę uznania zdolności prawnej spółek

C-208/00 Überseering BV

Problemy z orzeczeniem TS (1):

- Punkt wyjścia: „*Die Sitztheorie ist tot*”
- Spółki formalnie zagraniczne (*Scheinauslandsgesellschaft*) posiadające osobowość prawną, jednakże bez ograniczonej odpowiedzialności

C-208/00 Überseering BV

Problemy z orzeczeniem TS (2):

- Art. 43 WE jako ukryta norma kolizyjna?
- Zasada państwa pochodzenia - przyjęcie *acquis* Cassis de Dijon do prawa spółek?
- Ograniczenia zasady państwa pochodzenia

Art. 19 ust. 1 ustawy z 4.2.2011 r. – Prawo prywatne międzynarodowe

Z chwilą przeniesienia siedziby do innego państwa, osoba prawna podlega prawu tego państwa. Osobowość prawna uzyskana w państwie dotychczasowej siedziby jest zachowana, jeżeli przewiduje to prawo każdego z zainteresowanych państw. Przeniesienie siedziby w obrębie Europejskiego Obszaru Gospodarczego nie prowadzi do utraty osobowości prawnej

C-167/01 Inspire Art Ltd

- Stan faktyczny
- Pytanie prejudycjalne

C-167/01 Inspire Art Ltd

Art. 2 jedenastej dyrektywy spółkowej wyłącza nałożenie na oddział spółki utworzony zgodnie z prawem innego PC zobowiązania w zakresie ujawniania informacji, które nie zostały przewidziane tą dyrektywą (pkt. 72).

C-167/01 Inspire Art Ltd

- występowanie ograniczenia (pkt. 101)
- możliwe usprawiedliwienie nadrzędnymi wymogami interesu społecznego
 - interes wierzycieli
 - potrzeba zachowania skuteczności nadzoru fiskalnego i uczciwości obrotu gospodarczego

C-167/01 Inspire Art Ltd

TS nie przyjął tej argumentacji (pkt. 142)

C-167/01 Inspire Art Ltd

Problemy z orzeczeniem TS:

- WFBV (holenderska ustawa o spółkach formalnie zagranicznych) jako przepisy wymuszające swoje zastosowanie? Czy TS stosuje prywatne prawo międzynarodowe „*comme M. Jourdain faisait de la prose sans le savoir*” ?

C-210/06 *Cartesio*

- Stan faktyczny
- Pytanie prejudycjalne

C-210/06 *Cartesio*

- TS: ze względu na brak jednolitej definicji w prawie unijnym spółek objętych swobodą przedsiębiorczości to, czy art. 49 TFUE ma zastosowanie do spółki powołującej się na zakaz ograniczeń tej swobody, podobnie zresztą jak to, czy osoba fizyczna jest obywatelem państwa członkowskiego, uprawnionym na tej podstawie do korzystania z takiej swobody, **stanowi kwestię wstępną, na którą w obecnym stanie prawa unijnego odpowiedź można znaleźć jedynie w mającym zastosowanie prawie krajowym.** Zatem jedynie wtedy, gdy potwierdzi się, że ta spółka faktycznie może korzystać ze swobody przedsiębiorczości w świetle warunków określonych w art. 54 TFUE, pojawia się pytanie o to, czy spółka ta jest objęta ograniczeniami tej swobody w rozumieniu art. 49 TFUE (pkt. 109).

C-210/06 *Cartesio*

- TS: PC posiada prawo określenia zarówno kryterium powiązania, wymaganego od spółki po to, by mogła ona zostać uznana za spółkę utworzoną zgodnie z jego prawem krajowym i w związku z tym mogącą cieszyć się swobodą przedsiębiorczości, jak również kryterium wymaganego do utrzymania tego statusu w przyszłości. W ramach tego uprawnienia mieści się możliwość, by to państwo członkowskie nie zgodziło się na zachowanie tego statusu przez spółkę podlegającą jego prawu krajowemu, jeżeli zamierza ona zreorganizować się w innym państwie członkowskim w taki sposób, by przenieść swoją siedzibę na jego terytorium, zrywając w ten sposób powiązanie przewidziane w prawie krajowym państwa członkowskiego, na podstawie prawa którego została utworzona (pkt 110).

C-210/06 *Cartesio*

- TS wyraźnie rozróżnił przypadek przeniesienia siedziby spółki utworzonej zgodnie z prawem jednego państwa członkowskiego do innego państwa członkowskiego bez zmiany prawa, któremu ona podlega, od przypadku przeniesienia spółki podlegającej prawu jednego państwa członkowskiego do innego państwa członkowskiego ze zmianą mającego zastosowanie prawa krajowego, gdy spółka zmienia się w rodzaj spółki podlegający prawu krajowemu państwa członkowskiego, do którego się przenosi.
- TS: w drugim przypadku nie dochodzi do zwolnienia krajowego prawa spółek od reguł Traktatu, jak również nie ma uzasadnienia dla tego, by państwo członkowskie, w którym spółka powstała, poprzez wymóg rozwiązania i likwidacji tej spółki uniemożliwiało jej przekształcenie w spółkę prawa krajowego tego drugiego państwa członkowskiego, o ile jego prawo na to pozwala (pkt 111-112).

C-210/06 *Cartesio*

- TS: od czasu wyroków w sprawach *Daily Mail* i *Überseering* nie doszło do przyjęcia rozwiązań legislacyjnych lub umów międzynarodowych w dziedzinie prawa spółek, które dotyczyłyby sygnalizowanych w tych orzeczeniach rozbieżności w ustawodawstwach krajowych i które doprowadziłyby do ich wyeliminowania. Wynikającego z tego zaniechania problemu nie można rozwiązać przez analogiczne stosowanie przepisów o przeniesieniu siedziby spółki i spółdzielni europejskiej czy Europejskiego Zgrupowania Interesów Gospodarczych (pkt 114).

C-378/10 *VALE Építési Kft*

- Stan faktyczny
- Pytanie prejudycjalne

C-378/10 *VALE Építési Kft*

- TS: uregulowanie krajowe, które przewidując możliwość przekształcenia w odniesieniu do spółek prawa krajowego, nie przewiduje możliwości przekształcenia spółki utworzonej na podstawie prawa innego państwa członkowskiego w spółkę prawa krajowego, objęte jest zakresem zastosowania art. 49 TFUE i 54 TFUE (pkt 33).
- J. Napierała: „czy prawo państwa przyjmującego pozwala na transgraniczne przekształcenie spółki już wówczas, gdy reguluje przekształcenie spółek krajowych, czy dopiero wtedy, gdy przewiduje szczególną regulację dla transgranicznych przekształceń?”. Trafna jest pierwsza odpowiedź.

C-378/10 *VALE Építési Kft*

TS: zagadnienie transgranicznego przeniesienia siedziby znajduje się w zakresie zastosowania swobody przedsiębiorczości (C-411/03 *SEVIC Systems*). W zakresie, w jakim prawo węgierskie umożliwia dokonywanie przekształceń jedynie spółkom mającym już siedzibę w zainteresowanym państwie członkowskim, wprowadza ono odmienne traktowanie spółek w zależności od tego, czy przekształcenie ma charakter krajowy, czy transgraniczny, co może zniechęcać spółki mające siedzibę w innych państwach członkowskich do korzystania ze swobody przedsiębiorczości ustanowionej przez Traktat, stanowiąc ograniczenie w rozumieniu art. 49 i 54 TFUE. Według Trybunału całkowita niemożność dokonania transgranicznego przekształcenia i brak jakiegokolwiek usprawiedliwienia takiego stanu prawa wykluczają możliwość uzasadnienia takich ograniczeń i uznania ich za proporcjonalne (pkt 36).

C-378/10 *VALE Építési Kft*

Prawo unijne przyznaje prawo podmiotowe do transgranicznego przekształcenia (pkt 49). Jednakże wobec braku szczegółowych uregulowań Unii, właściwymi przepisami służącymi ochronie praw jednostek wynikających z prawa Unii są wewnętrzne przepisy każdego państwa członkowskiego, pod warunkiem jednak, że nie są one mniej korzystne od uregulowań dotyczących podobnych sytuacji zaistniałych pod rządami prawa wewnętrznego (zasada równoważności) i że nie czynią one praktycznie niemożliwym lub nadmiernie utrudnionym wykonywania praw nadanych w porządku prawnym Unii (zasada skuteczności).

TS: „przysługujące jednostce prawo wynika wprost z prawa Unii – w niniejszym przypadku jest to prawo do przekształcenia transgranicznego, którego przeprowadzenie, wobec braku unormowań na szczeblu Unii, wymaga zastosowania prawa krajowego”.